

ฟาร์มและการจัดการฟาร์ม

เรียบเรียงโดย

ผศ.ดร.ชนาภรณ์ อธิปัญญากุล

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะ
เศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภาควิชาศึกษาคอนปลาย

ปีการศึกษา 2563

วัตถุประสงค์การเรียนรู้และผลลัพธ์

- นิสิตสามารถอธิบายความสำคัญของการจัดการฟาร์ม
- ระบุบทบาทหน้าที่ของผู้จัดการฟาร์ม
- สามารถอธิบายทิศทางและแนวโน้มของการจัดการฟาร์มและของภาคการเกษตรไทย
- สามารถสืบค้นและค้นหาแหล่งข้อมูลสถิติที่สำคัญทางการเกษตรและการจัดการฟาร์มได้
- ผลลัพธ์ด้านความรู้ นิสิตอธิบายและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนอภิปรายร่วมกับปัญหาด้านการจัดการฟาร์มของประเทศไทยได้
- ผลลัพธ์ด้านการวิเคราะห์ นิสิตสามารถสังเคราะห์สถานการณ์การเกษตรไทยได้
- ผลลัพธ์ด้านการทำงานเป็นทีม สามารถทำงานเป็นทีมเพื่อค้นคว้าและค้นหาข้อมูลได้
- ผลลัพธ์ด้านการค้นคว้าหาข้อมูล นิสิตสามารถค้นคว้าหาข้อมูลทางการเกษตรและสารสนเทศการเกษตรได้

หัวข้อการเรียนรู้

1. ความสำคัญของภาคการเกษตรไทย
2. หน่วยธุรกิจฟาร์มและความสำคัญ
3. เป้าหมายของการทำฟาร์ม
4. ทำไมต้องมีการจัดการฟาร์ม
5. ความหมายและกระบวนการจัดการฟาร์ม
6. หลักที่ใช้ในการจัดการฟาร์ม
7. บทบาทและหน้าที่ของผู้จัดการฟาร์ม
8. ภาพรวม สิ่งท้าทาย และทิศทางสำหรับการพัฒนาภาคการเกษตรไทย

ความสำคัญของภาคการเกษตรไทย

2 ความหมายของ หน่วยธุรกิจฟาร์ม

หน่วยธุรกิจที่ประกอบการผลิตและจำหน่ายพืชและ
สัตว์หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลพลอย

ในกระบวนการผลิตและจำหน่ายมีความเกี่ยวข้องกับ
การจัดการ (Management)

กิจการฟาร์มเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เป้าหมายของการทำฟาร์ม (1)

Subsistence level

Commercial farm

3. เป้าหมายของการทำฟาร์ม (2)

- ฟาร์มและครัวเรือนเกษตรกรแยกจากกันเด็ดขาดหรือไม่
- การจัดการฟาร์มจึงมักอยู่บนพื้นฐานด้านความต้องการของครัวเรือน ได้แก่ กำไรของหน่วยธุรกิจฟาร์ม รวมกำไรที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ความอยู่ดีกินดี ความมีหน้ามีตาในสังคมตามวิถีของค่านิยมของสังคมชนบทนั้นๆ
- การใช้ทรัพยากรเพื่อการทำฟาร์มทั้งทางด้าน ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการ จะมีการใช้ร่วมกันทั้งในกิจกรรมครัวเรือนและฟาร์ม

4. ทำไมต้องมีการจัดการฟาร์ม

ผู้จัดการฟาร์มเผชิญสถานการณ์ด้านความเสี่ยงและความไม่แน่นอน

ความไม่แน่นอนคาดการณ์ไม่ได้ เกิดขึ้นกะทันหัน เช่น น้ำหลาก การเกิดภัยธรรมชาติ การเสียชีวิต
ของคนในครัวเรือน

ส่วนความเสี่ยงสามารถคาดการณ์และคาดคะเนความน่าจะเป็นของการเกิดได้ เช่น โอกาสเกิดภัย
แล้ง โอกาสเกิดน้ำท่วม โอกาสการเกิดโรคระบาด

ความเสี่ยงด้านราคาผลผลิตและปัจจัยการผลิต รสนิยมของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงของสถานะ
เศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงด้านสถาบันและนโยบายรัฐ การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์

5. ความหมายและกระบวนการจัดการฟาร์ม (1)

- การจัดการเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนจำกัดในการผลิตสินค้าเพื่อสนองตอบความต้องการของมนุษย์ หรือเพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ภายใต้ความเสี่ยงและความไม่แน่นอน
- การจัดการฟาร์ม หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรของหน่วยธุรกิจฟาร์มเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ภายใต้ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนและกระบวนการจัดการที่นำมาใช้สำหรับธุรกิจ

5. ความหมายและกระบวนการจัดการฟาร์ม (2)

1 กำหนดเป้าหมายและ
วัตถุประสงค์

2 การประมวลหรือ
กำหนดปัญหาที่เกี่ยวข้อง

3 การสังเกตและ
เสาะหารวบรวมข้อมูล

4 การวิเคราะห์

5 การตัดสินใจ

6 การปฏิบัติตามสิ่งที่
ตัดสินใจ

7 การรับผิชอบผลที่
เกิด

8 การประเมินผล

6. หลักที่ใช้ในการจัดการฟาร์ม (1)

Managerial process approach ใช้หลักการจัดการและ ขบวนการจัดการ

Empirical approach เน้นการ เก็บข้อมูลและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ฟาร์ม เช่น การจดบันทึกบัญชี แล้วนำมา วิเคราะห์เปรียบเทียบ

Human behavior approach ใช้ความรู้ทางจิตวิทยาโดย เน้นความสำคัญด้านพฤติกรรมมนุษย์

Social system approach เน้นการจัดการฟาร์มเกี่ยวกับรูปแบบของ หน่วยธุรกิจฟาร์มตามรูปแบบของสังคม นั้นๆ

6. หลักที่ใช้ในการจัดการฟาร์ม (2)

DECISION THEORY เป็นการเน้นเรื่องการตัดสินใจโดยอาศัยการตัดสินใจที่มีเหตุผล เช่น ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การผลิต

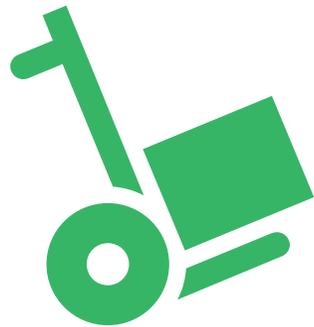

MATHEMATICAL APPROACH เป็นการวิเคราะห์หน่วยธุรกิจฟาร์มโดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์

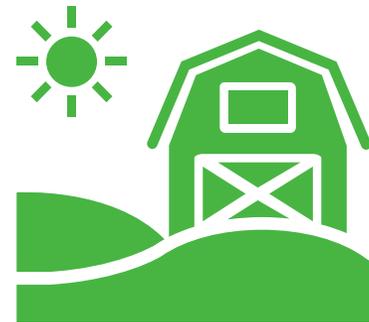

FARMING SYSTEM APPROACH เป็นการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อการดำเนินธุรกิจฟาร์ม และนำมาวิเคราะห์เป็นระบบ

7. บทบาทและหน้าที่ผู้จัดการฟาร์ม : บทบาท

การเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตร

เป็นผู้จัดการและวางแผนฟาร์ม

7. บทบาทและหน้าที่ผู้จัดการฟาร์ม :หน้าที่

การวิเคราะห์สถานการณ์และการวางแผน (Planning) ก่อนการวางแผนผู้จัดการฟาร์มจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ภายใน ภายนอกฟาร์ม วิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ (การผลิต การลงทุน อุปสงค์ อุปทาน การคาดการณ์ราคา) จากนั้นจึงทำการวางแผนทั้งด้านการผลิต การตลาด และงบประมาณฟาร์ม

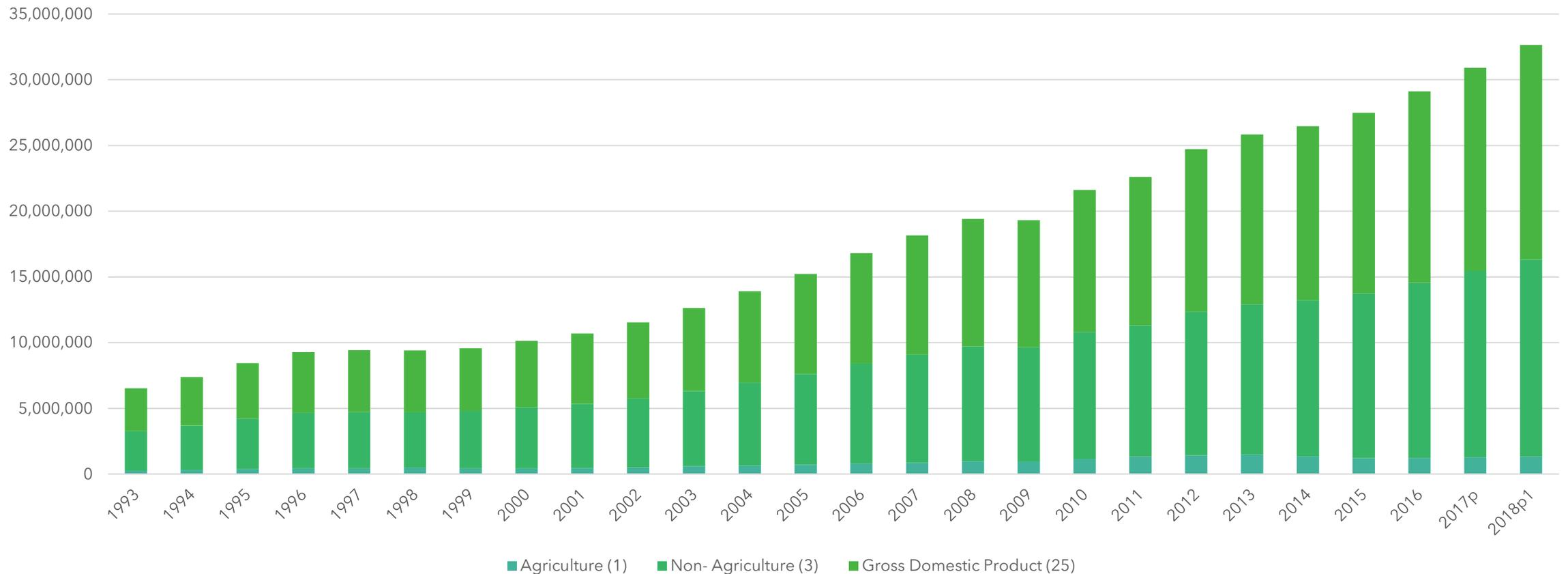
การจัดการองค์กร (Organizing) เป็นการจัดรูปแบบขององค์กรและจัดการทรัพยากรขององค์กร

การเป็นผู้นำ (Leading) เป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่น

การควบคุม (Controlling) เป็นการควบคุมและติดตามความก้าวหน้าหรือการกำกับดูแลให้การดำเนินงานมุ่งสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานของงาน การวัดผลงาน การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานที่กำหนด และการประเมินผลและแก้ไขผลงาน

8. ภาพรวม สิ่งท้าทาย และทิศทางสำหรับการพัฒนา ภาคการเกษตรไทย

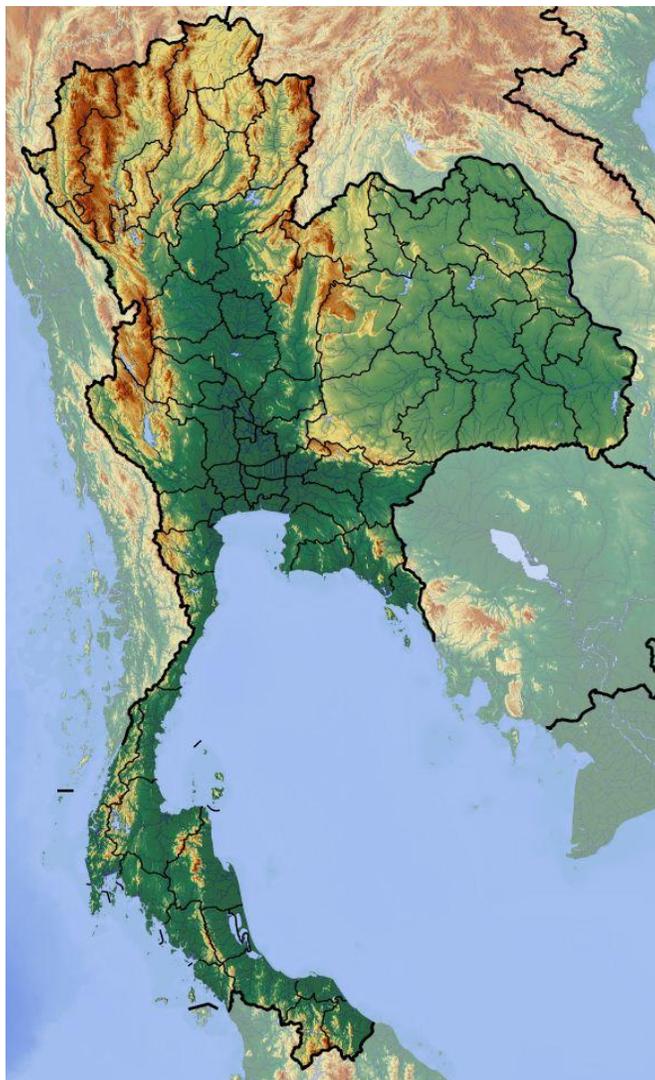
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศระหว่างปี 2536-2561 (1993-2018): ในภาคการเกษตร และ นอกภาคการเกษตร

หมายเหตุ: reference year = 2545, ปี 2562 นับรวมไตรมาสที่ 1 ถึง 2

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559

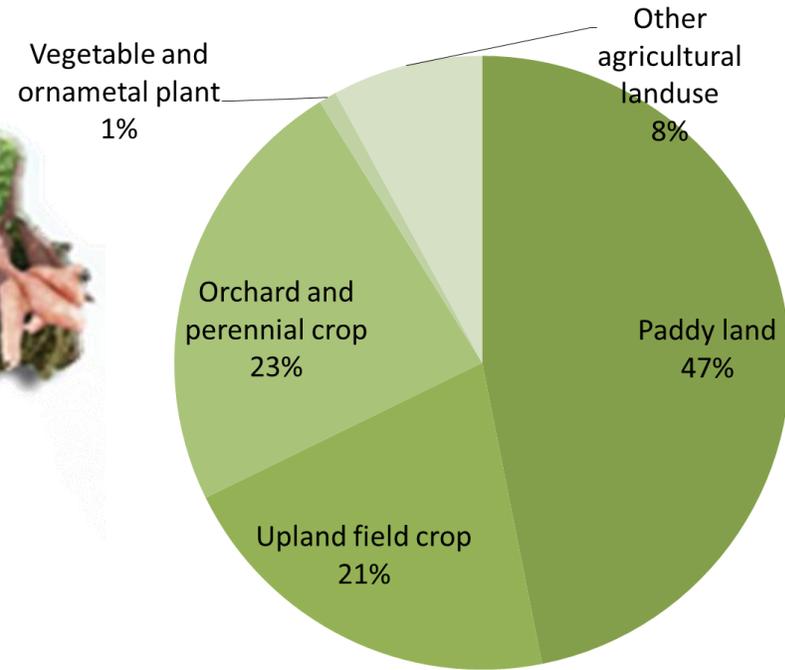
การใช้ประโยชน์ที่ดิน

Index	Value
Total area	320.69 M Rai 51.3 M Ha 513,120 km ²
Forest 31.9%	102.29 M Rai 16.4 M Ha 163,656 km ²
Agricultural area 46.5%	149.23 M Rai 23.88 M Ha 238,760 km ²
Non agricultural area 21.6%	69.19 M Rai 11.07 M Ha 110,698 km ²
Population (Labor force)	68.1 million (38.4 million) (2015)

25.26 Rai per household
5,906,537 household

สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

**Agricultural land use
in 2014 (149 M Rai)**

Northern region
Corn

Central region
Rice and Sugarcane

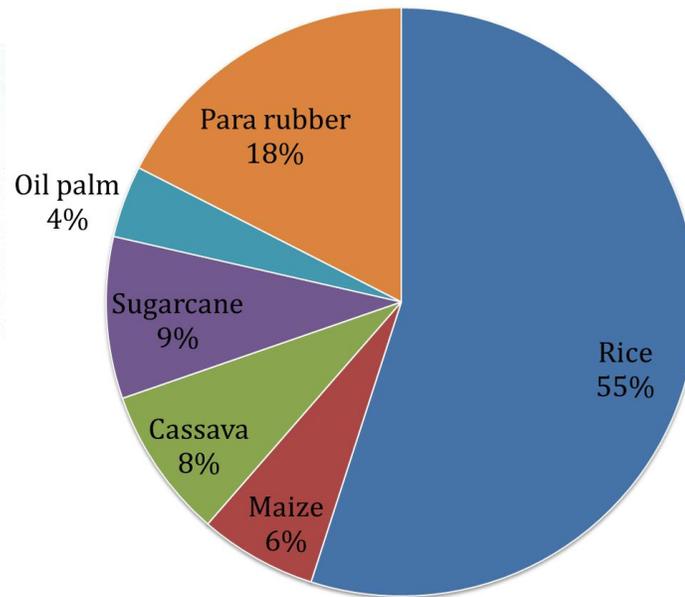
North-Eastern region
Cassava and Sugarcane

Southern region
Oil palm and Para rubber

ประเภทของพืชที่ปลูก

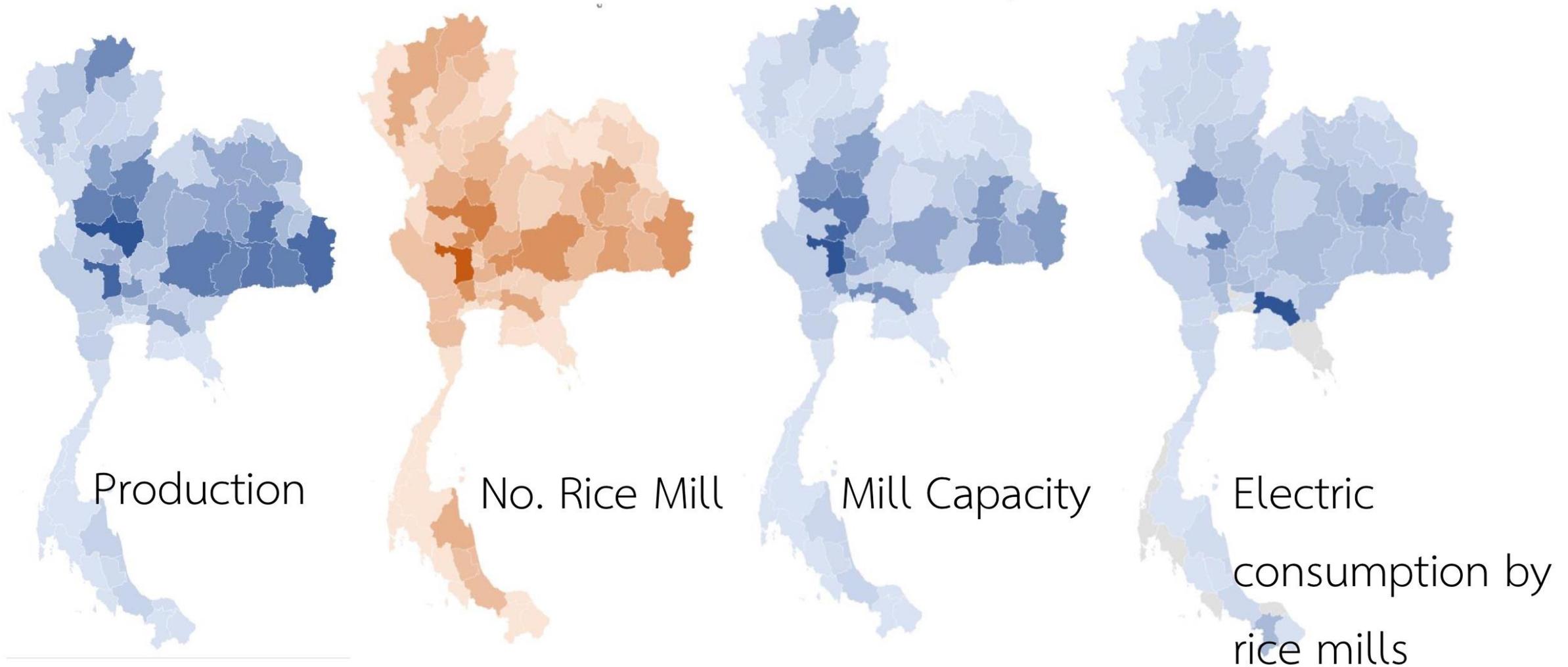
Distribution of harvested area for primary crop in 2015

Rice	59,308,000
Maize	6,945,000
Cassava	8,961,000
Sugarcane	9,591,000
Oil palm	4,276,000
Para rubber	18,846,000
Total	107,927,000

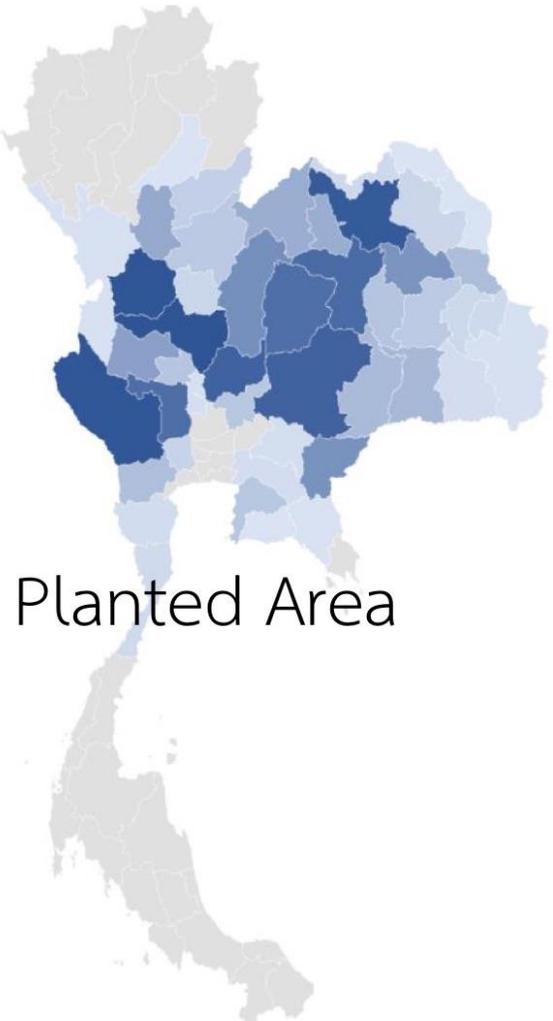
Source : Agricultural Statistic of Thailand,2016

Rice cluster in some provinces in the mid-Central, lower North and Northeast

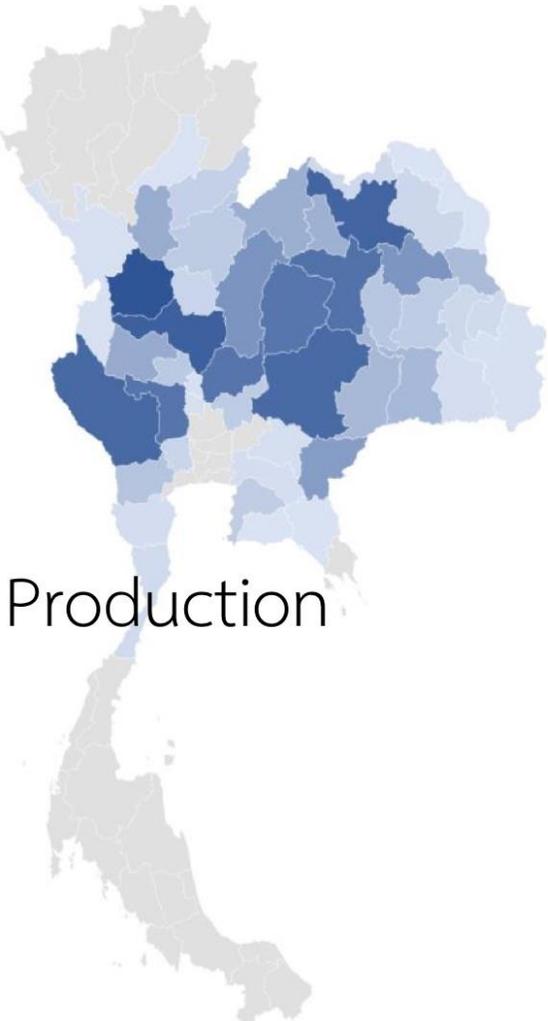

Source: Production from OAE, Rice mill data from DIT, Electric bill from PEA.

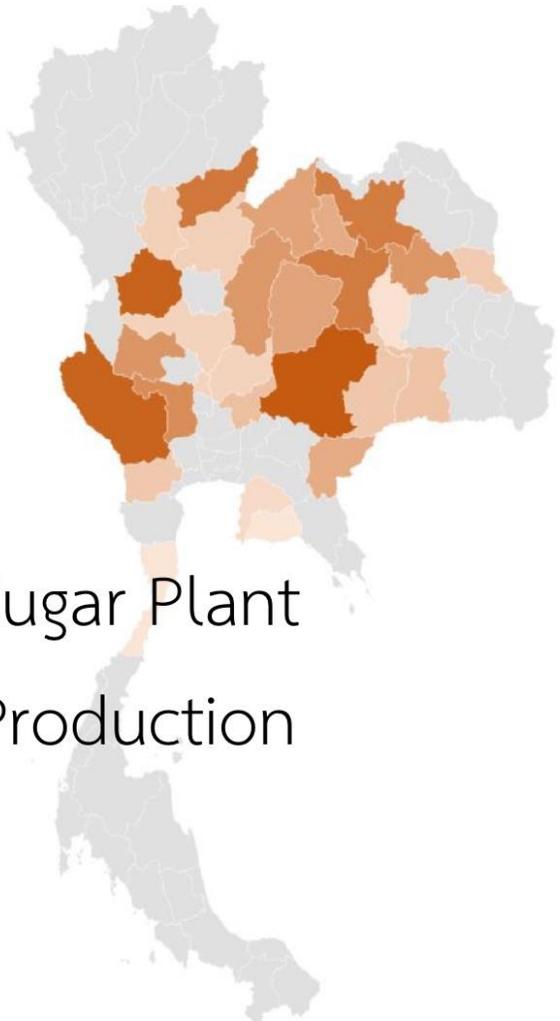
Sugar cluster

Planted Area

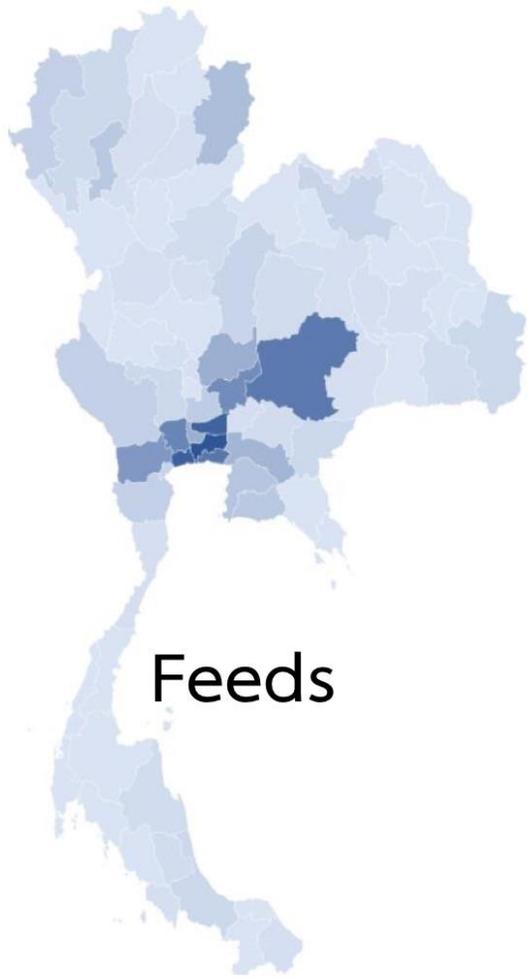

Production

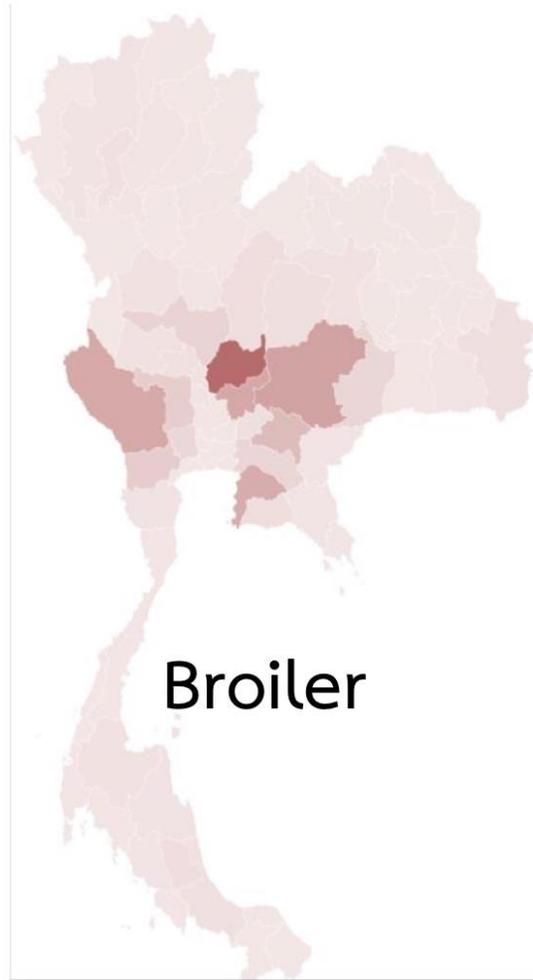

Sugar Plant
Production

Broiler cluster

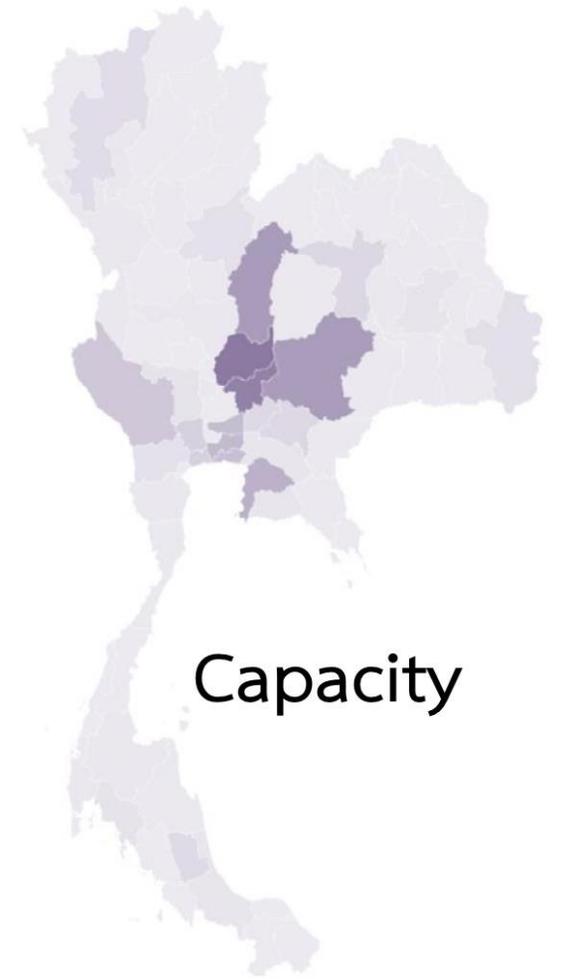
Feeds

Broiler

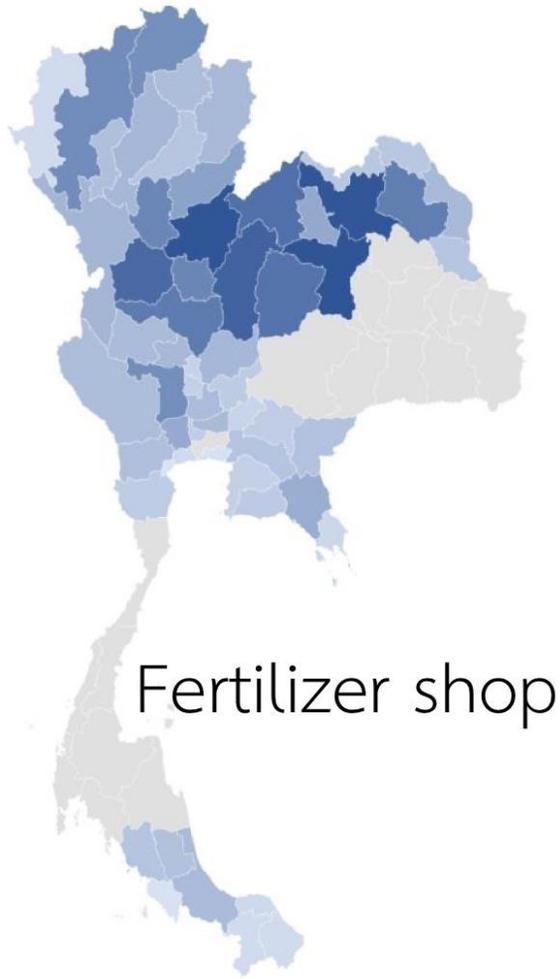

Slaughter

Capacity

Input cluster

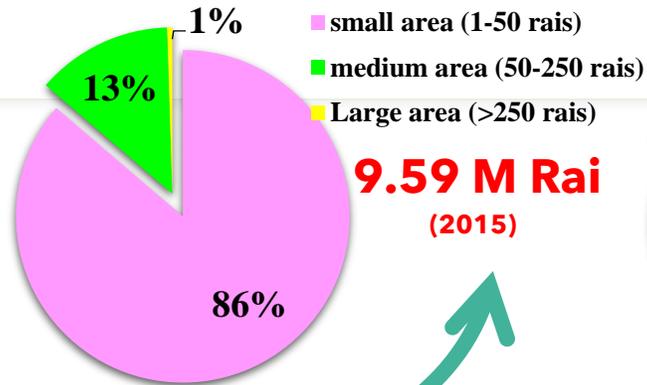

Note: Fertilizer and Pesticide license Zone 4 and 7 no data

Source: Fertilizer and Pesticide from DOA, Rice seed form RD.

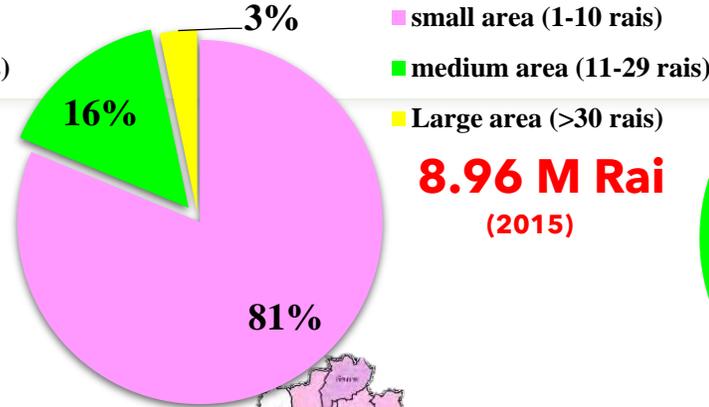
SMALL SIZE FARMING AREA

Size of holding : Sugarcane

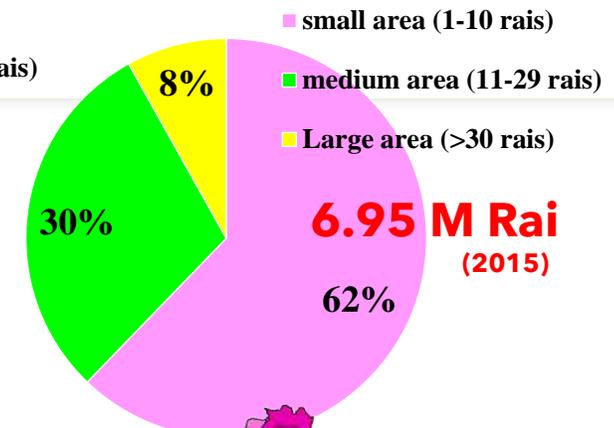
Trend of harvesting area

Size of holding : Cassava

Trend of harvesting area

Size of holding : Maize

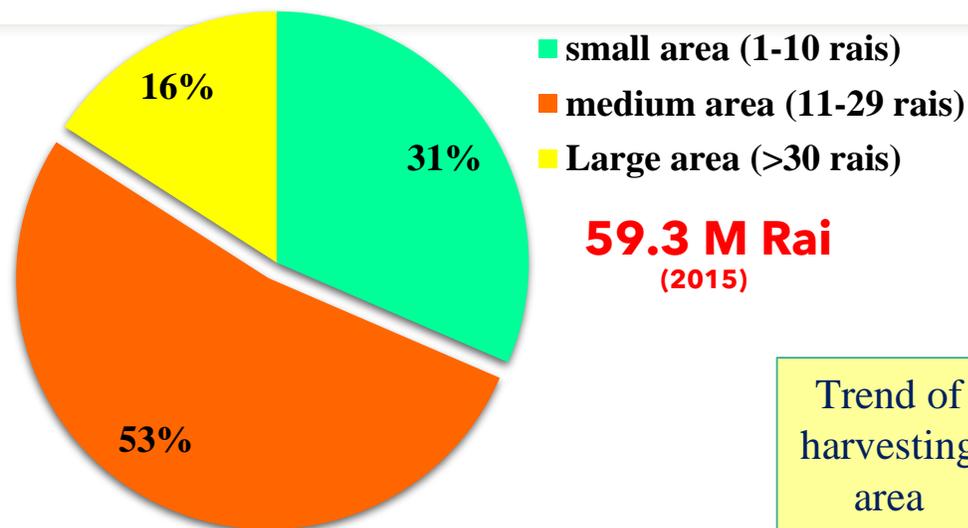

Trend of harvesting area

Trends of harvesting area are both increased and decreased due to zoning protocol and price.

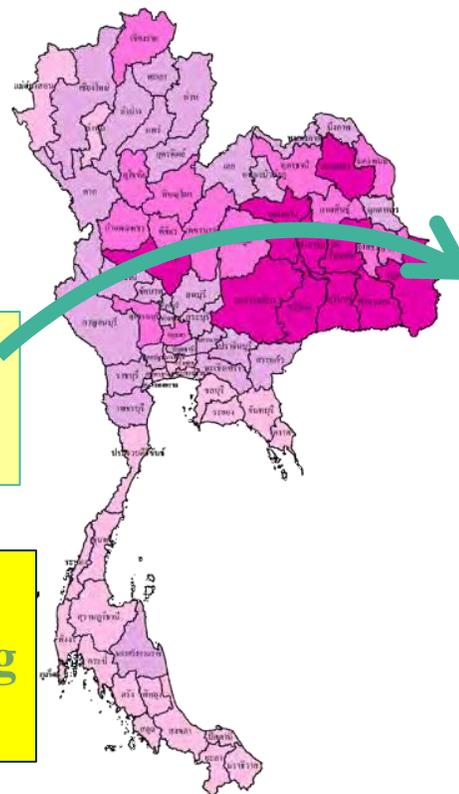
MEDIUM SIZE FARMING AREA

Size of holding : Rice

Trend of
harvesting
area

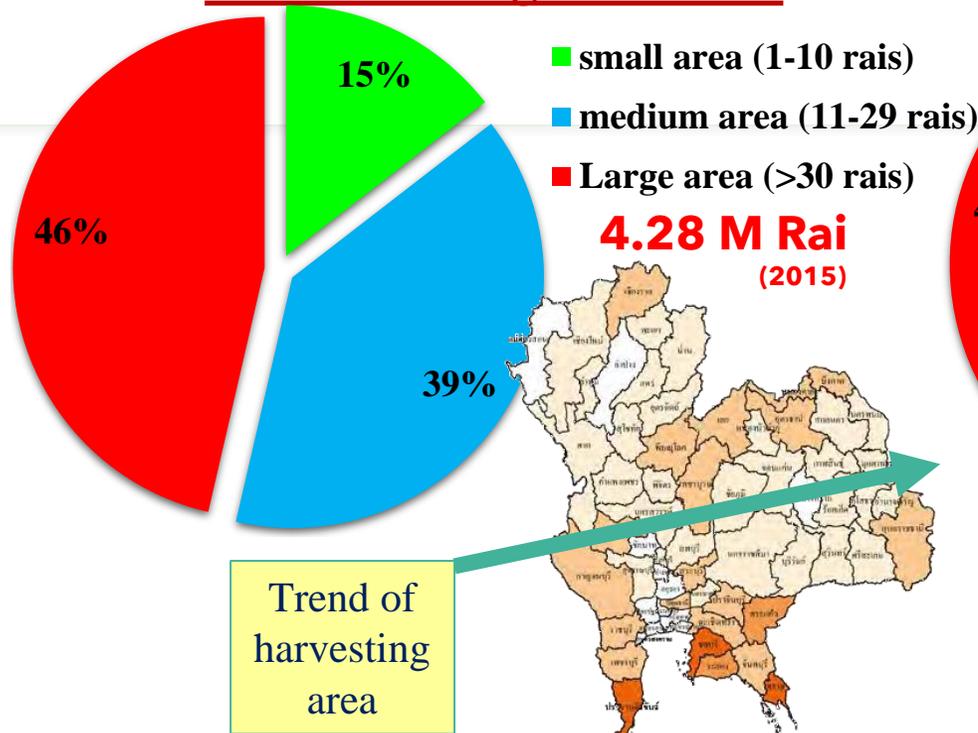
**Trend of harvesting area is declining.
Farmer switched to different type of crops due to zoning
protocol and price fluctuation.**

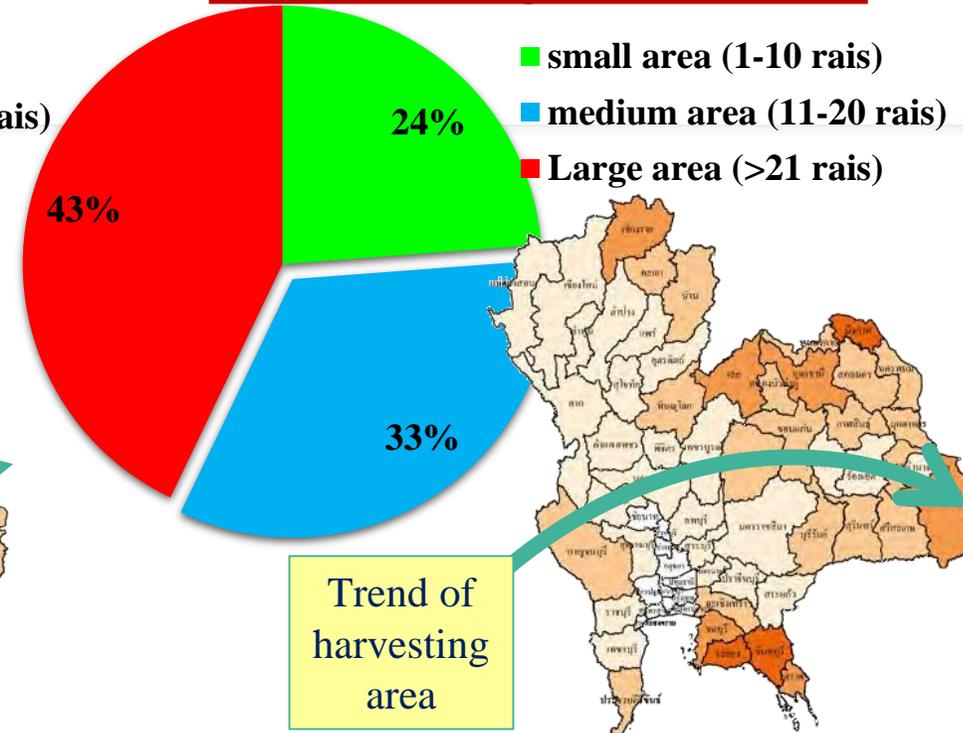
LARGE SIZE FARMING AREA

18.85 M Rai
(2015)

Size of holding : Oil Palm

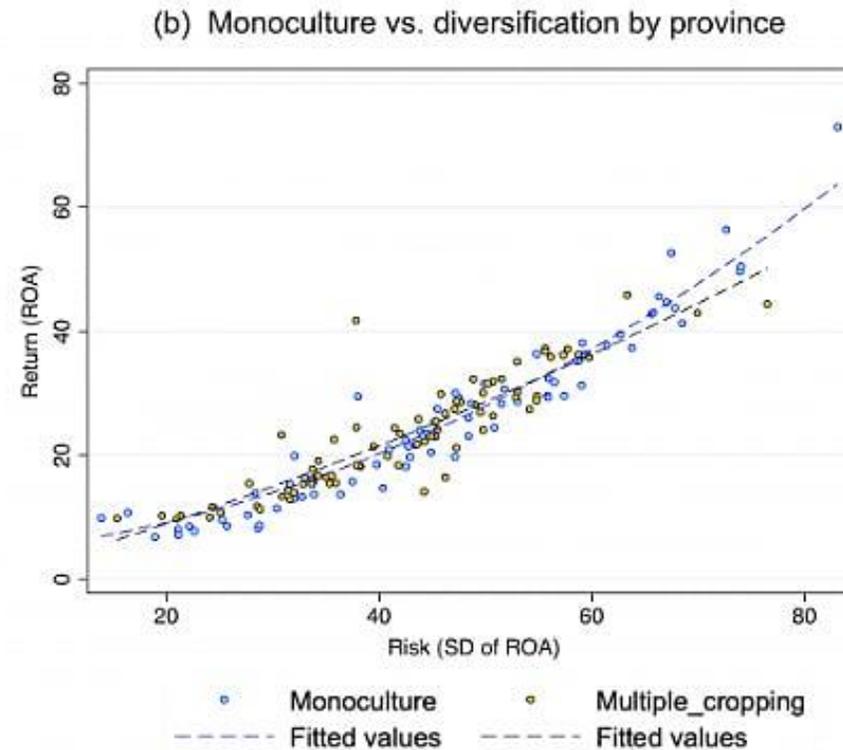
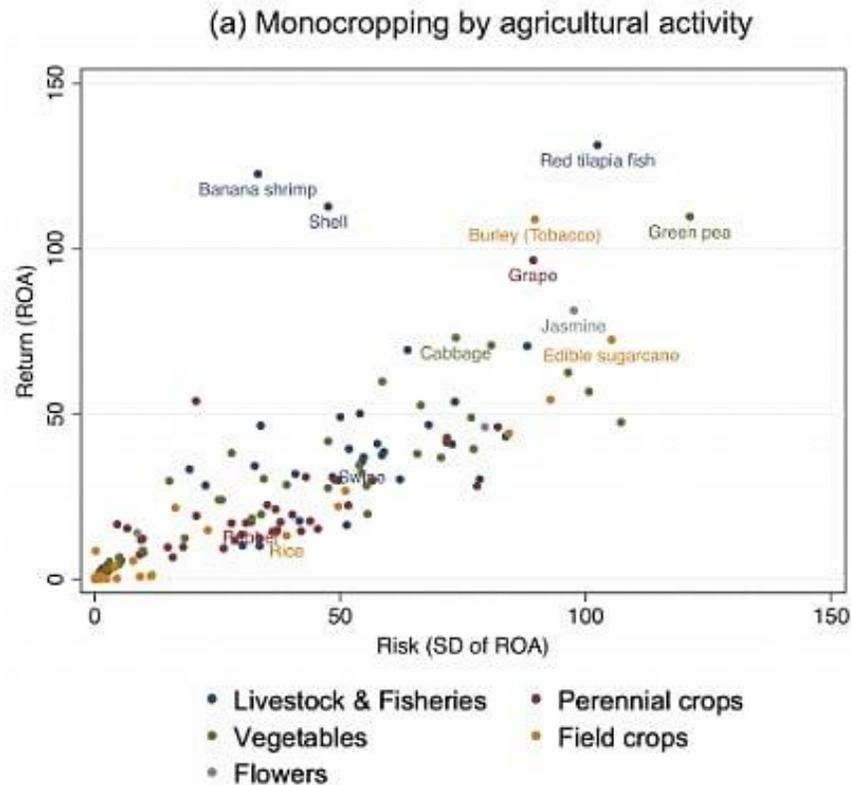

Size of holding : Para rubber

Trends of harvesting area are different between these crops. Similar situation is occurred in Para rubber.

เปรียบเทียบระบบการเพาะปลูกพืชของประเทศไทย

Note: Calculated from agricultural household survey (2549/50-2559/60) collected by the Office of Agricultural Economics

CROP PRODUCTION (2006-2015)

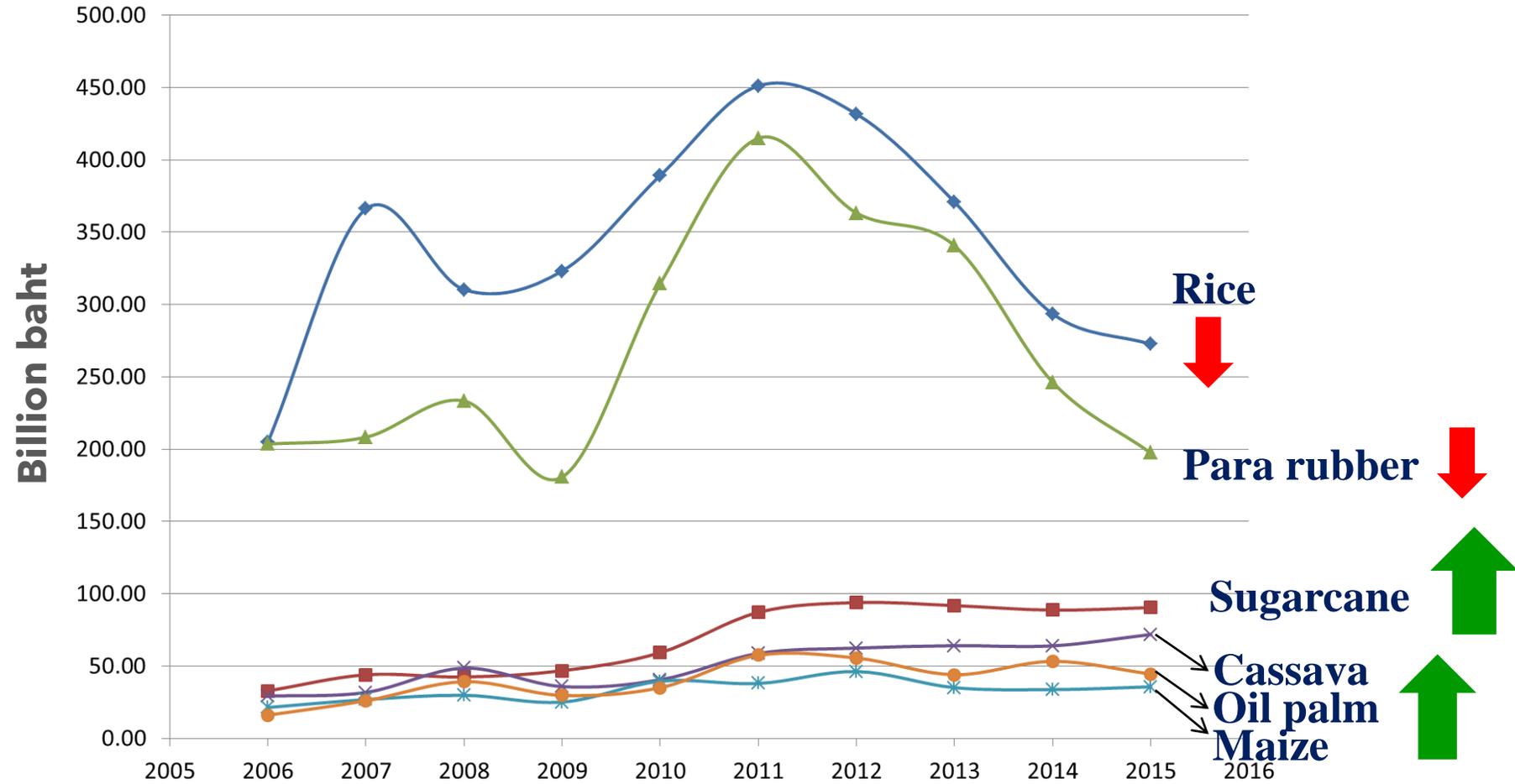
	Harvested area	Yield (Kgs.) per Rai	Farm price (Baht per ton)
Rice	slow decrease	slow decrease (456)	increase by 32.0%
	59.31 M Rai / 9.49 M Ha		10,121
Maize	slow increase	slow increase (664)	increase by 31.7%
	6.95 M Rai / 1.11 M Ha		7.73
Cassava	increase by 28.8%	slow increase (3,611)	increase by 49.8%
	8.96 M Rai / 1.43 M Ha		2.22
Sugarcane	increase by 48.4%	increase by 28.7% (11,087)	increase by 20.3%
	9.59 M Rai / 1.53 M Ha		850
Oil palm	increase by 56.2%	slow decrease (2,576)	increase by 40.6%
	4.28 M Rai / 0.68 M Ha		4.04
Para rubber	increase by 56.9%	slow decrease (263)	decrease by 29.2%
	18.85 M Rai / 3.02 M Ha		44.17

* This table reports trends of crop parameter. Qualitative index is determined from difference between 2006-2015 and compared to average value during this period.

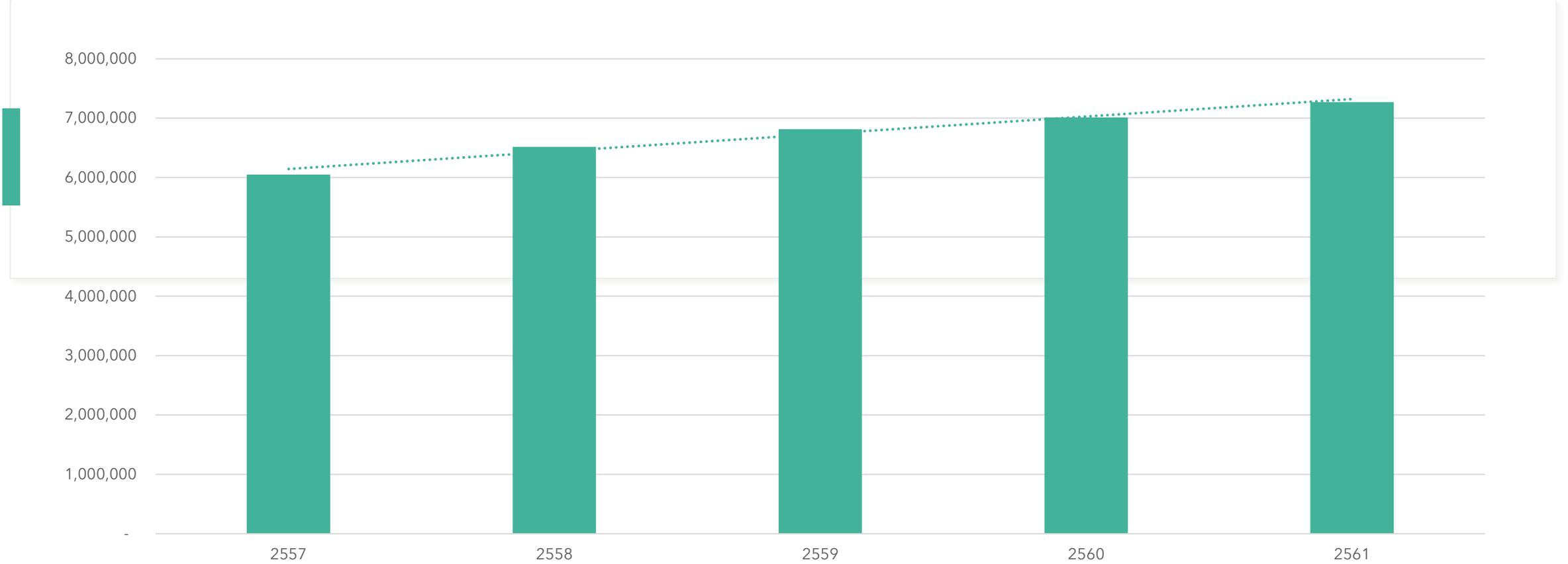
** Change equal or below 10% and 20% from average are considered as "slow" and "moderate".

*** Values of each parameter are reported from 2015.

CROP SELLING AMOUNT

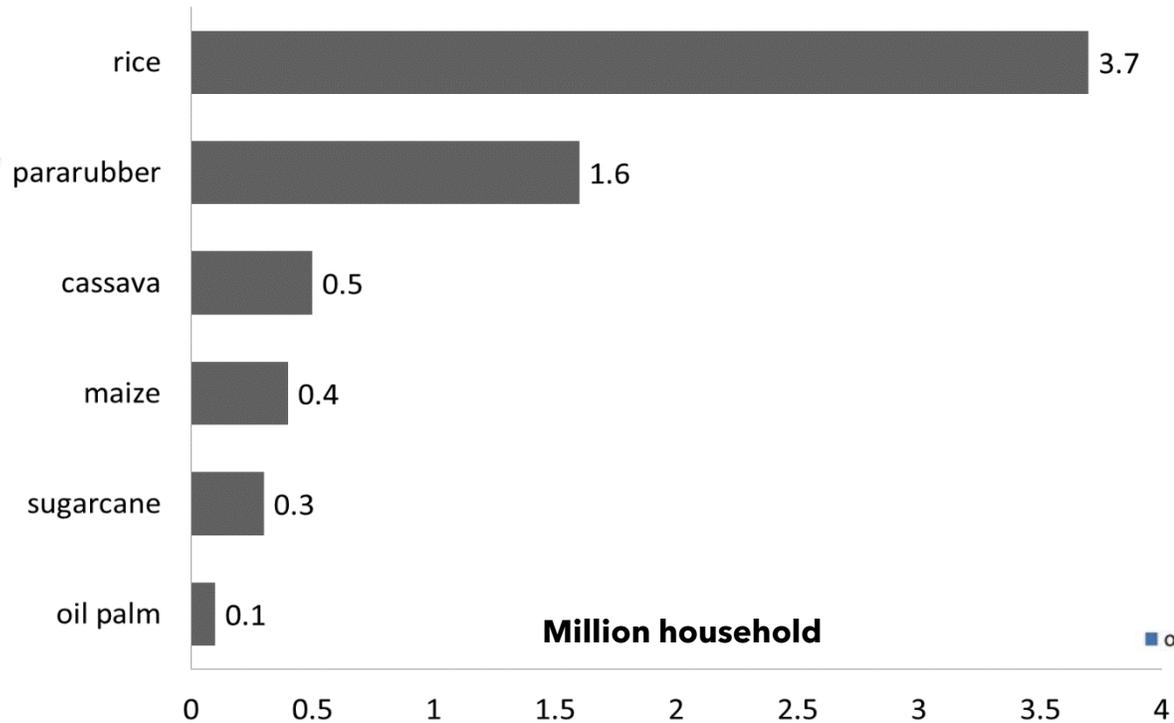

Source : Agricultural Statistic of Thailand,2016

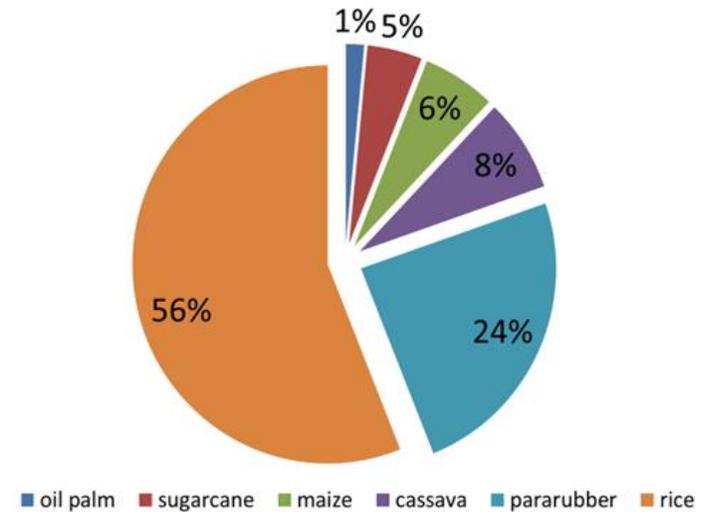

จำนวนคร่าวเรือที่ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรระหว่างปี 2557-2561

จำนวนครัวเรือนแยกตามประเภทพืช

Family and crop percentage

Half of total farmer (3.7 million)

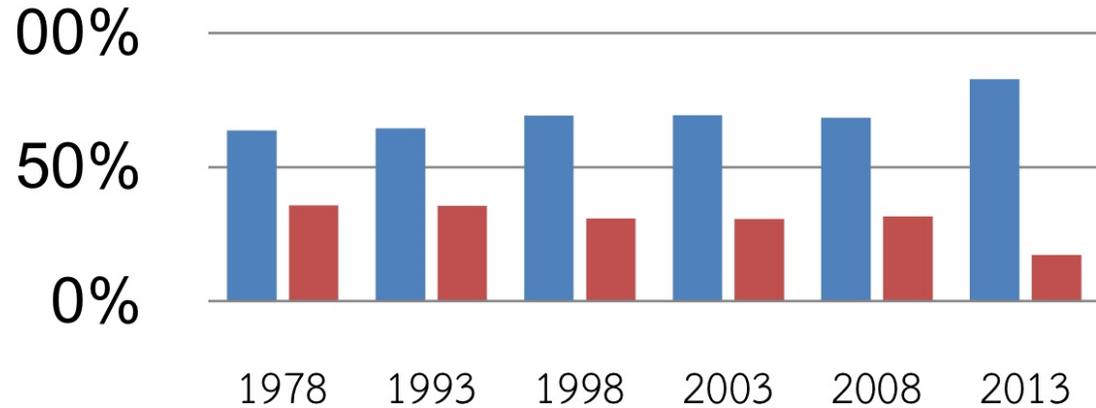
– Rice

Quarter of total farmer (1.6 million)

– Para rubber

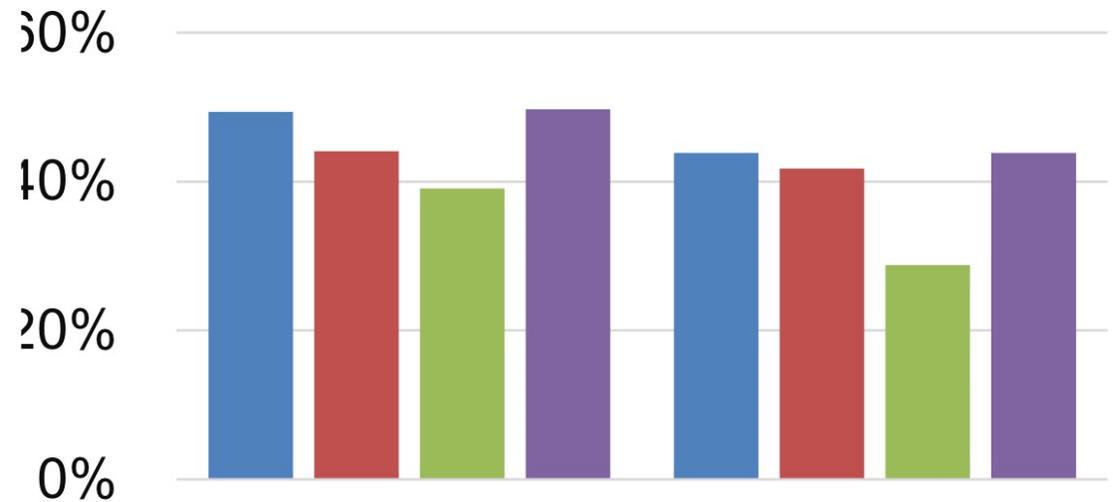
Farm households have become more specialized, but declining share of farm income

Share of farm households with one crop increased sharply

- Cultivated single kind of crop
- Cultivated more than one kind of

Share of farm income in total income of agricultural households

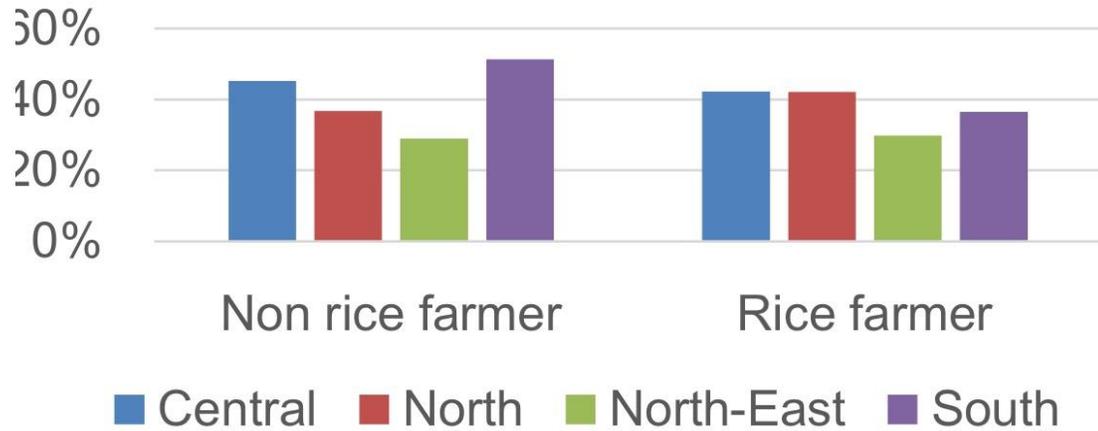

- Non rice farmer
- Rice farmer

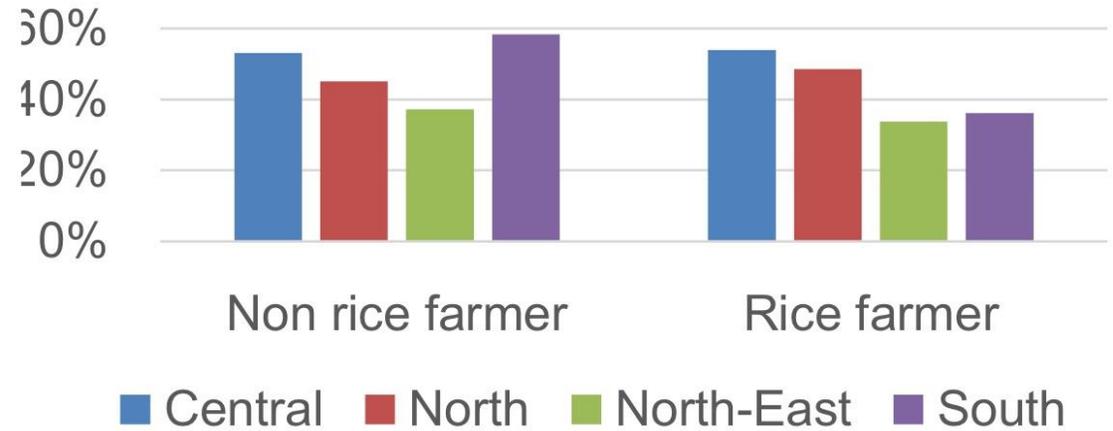
- Central
- North
- North-East
- South

%รายได้ครัวเรือนจากการเกษตร จำแนกตามประเภทเกษตรกรและภาค

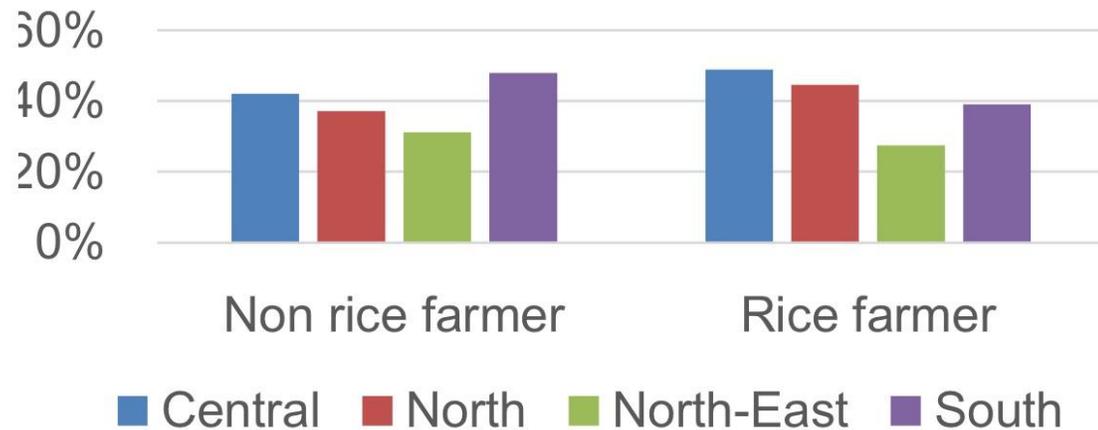
2006

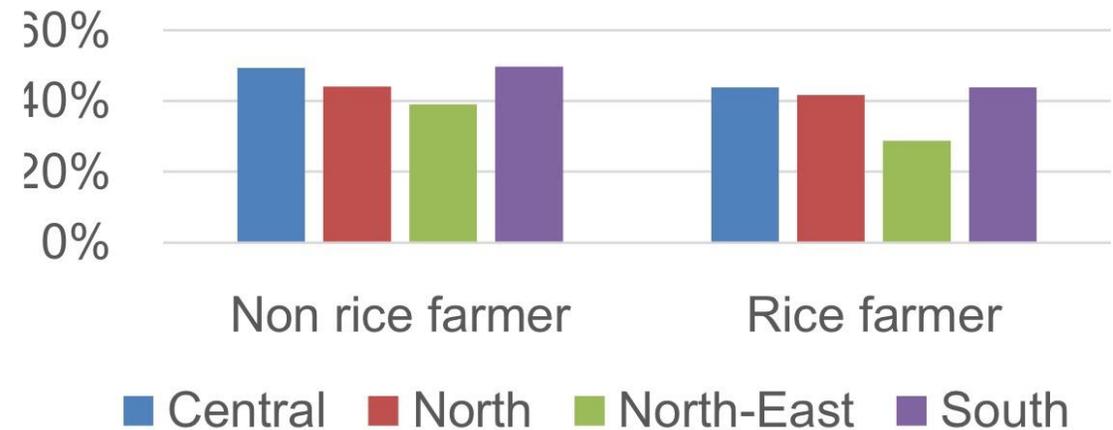
2013

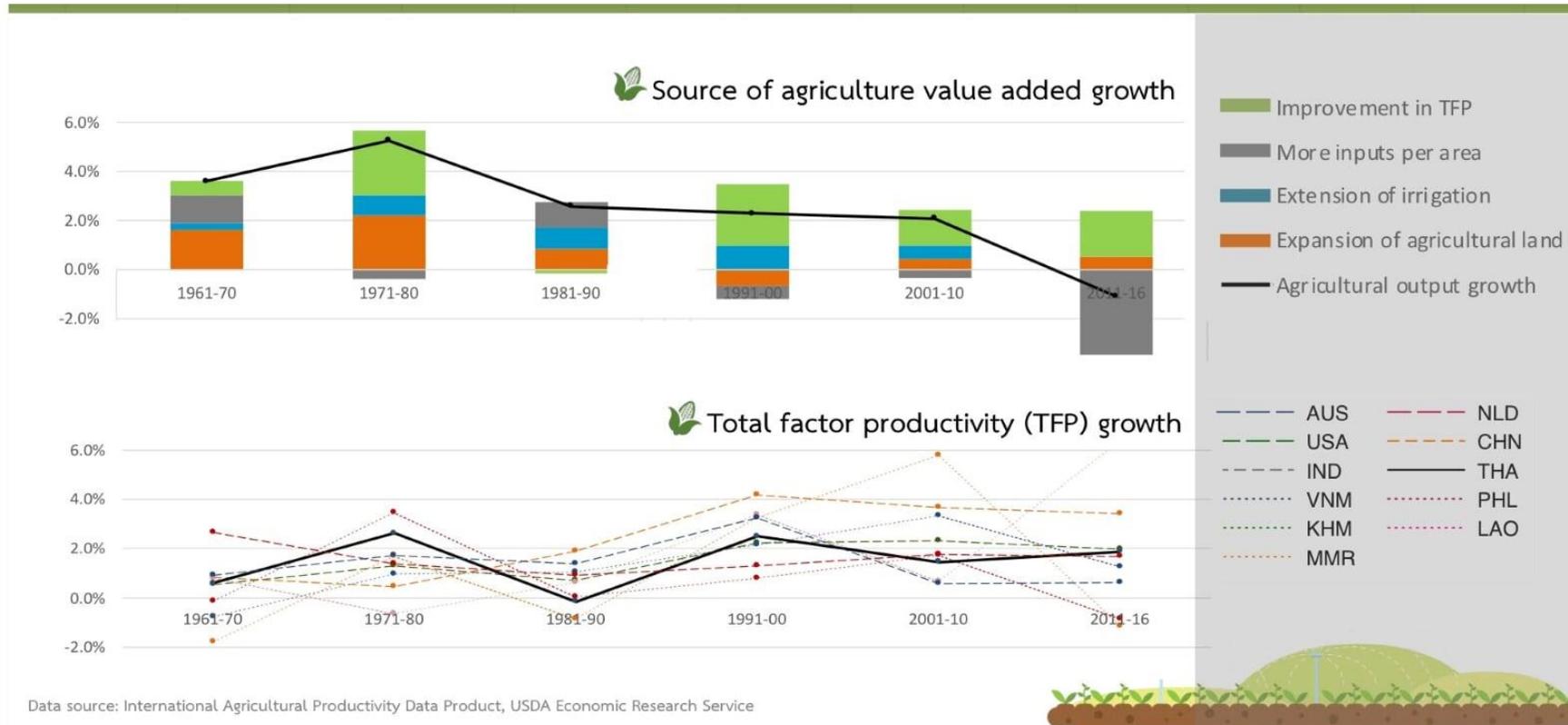
2009

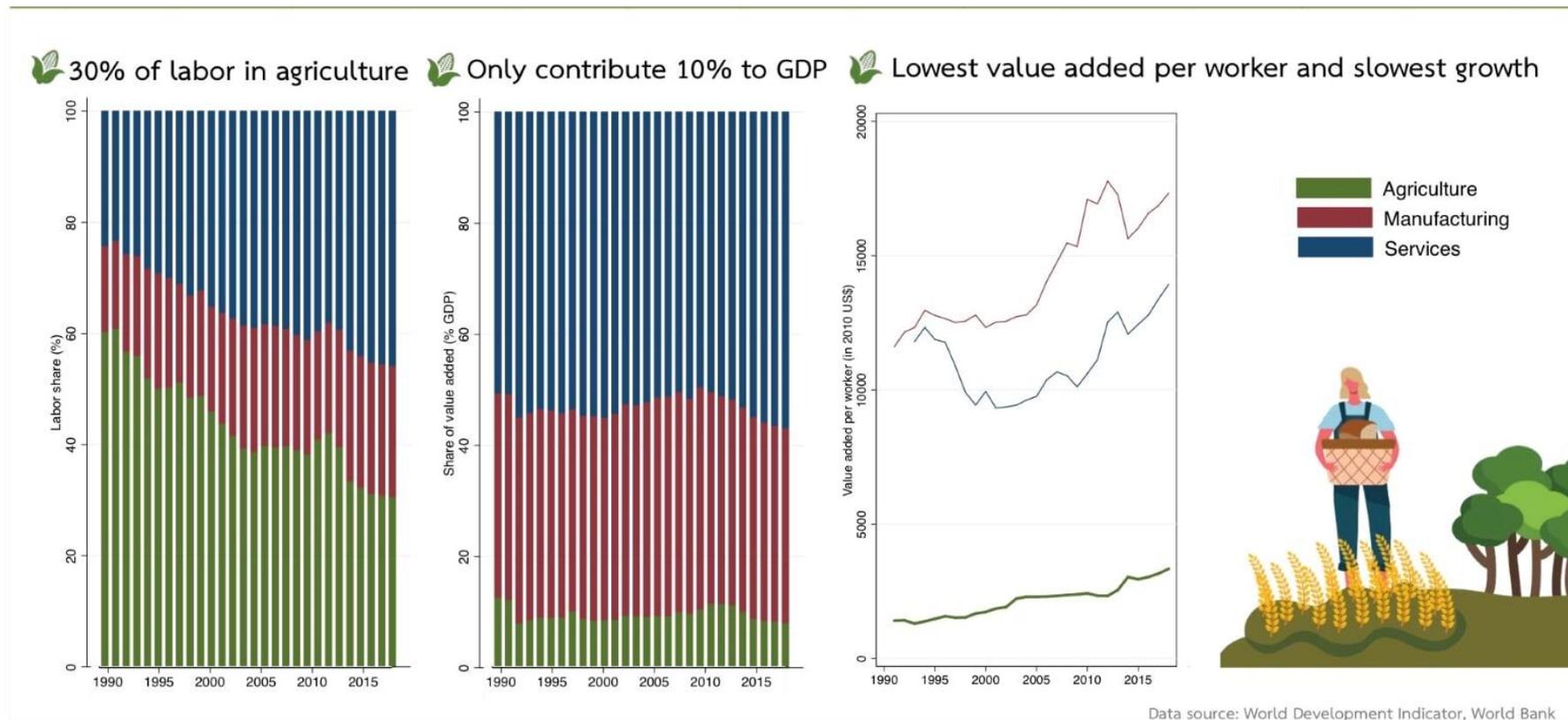
2015

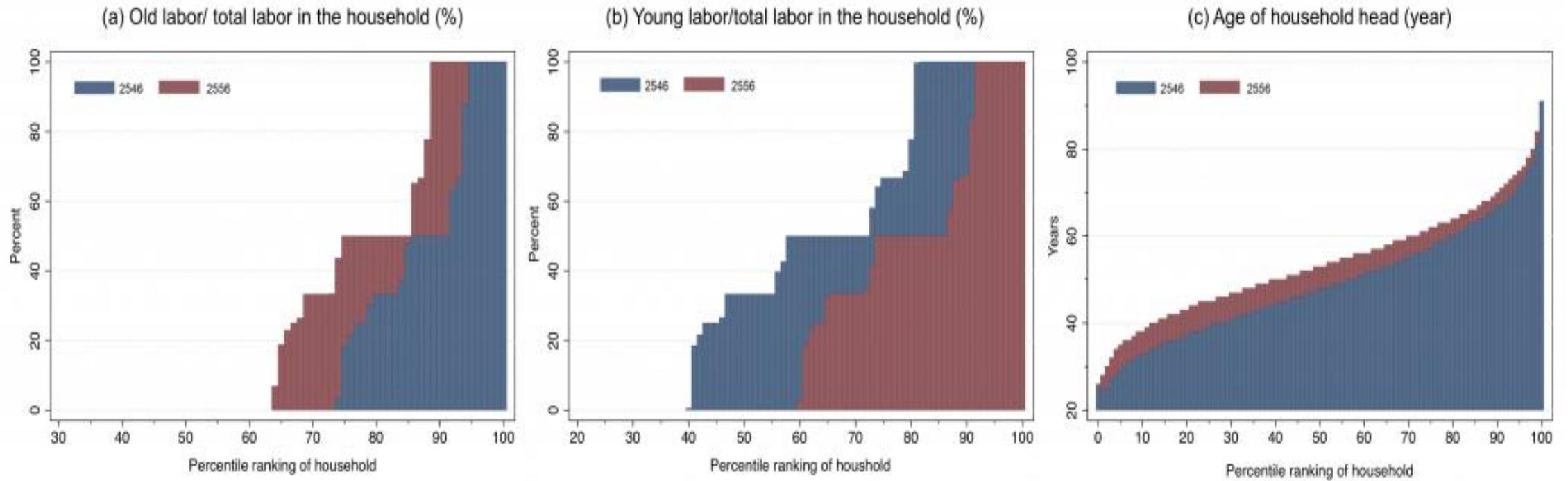
สิ่งท้าทาย: ผลผลิตภาคการเกษตรและมูลค่าเพิ่ม

สิ่งท้าทาย: สัดส่วนแรงงานในภาคลดลง สัดส่วน GDP น้อย และผลิตภาพต่ำ

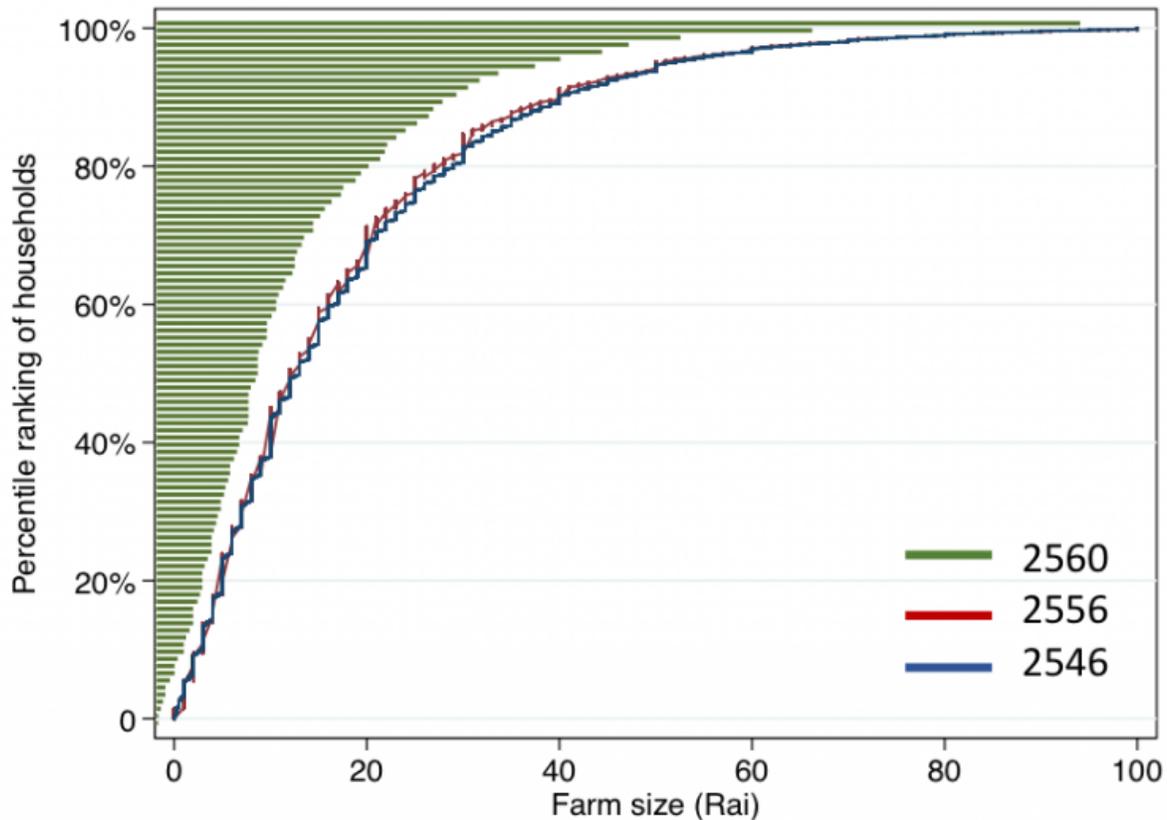

สิ่งท้าทาย: แรงงานสูงวัย

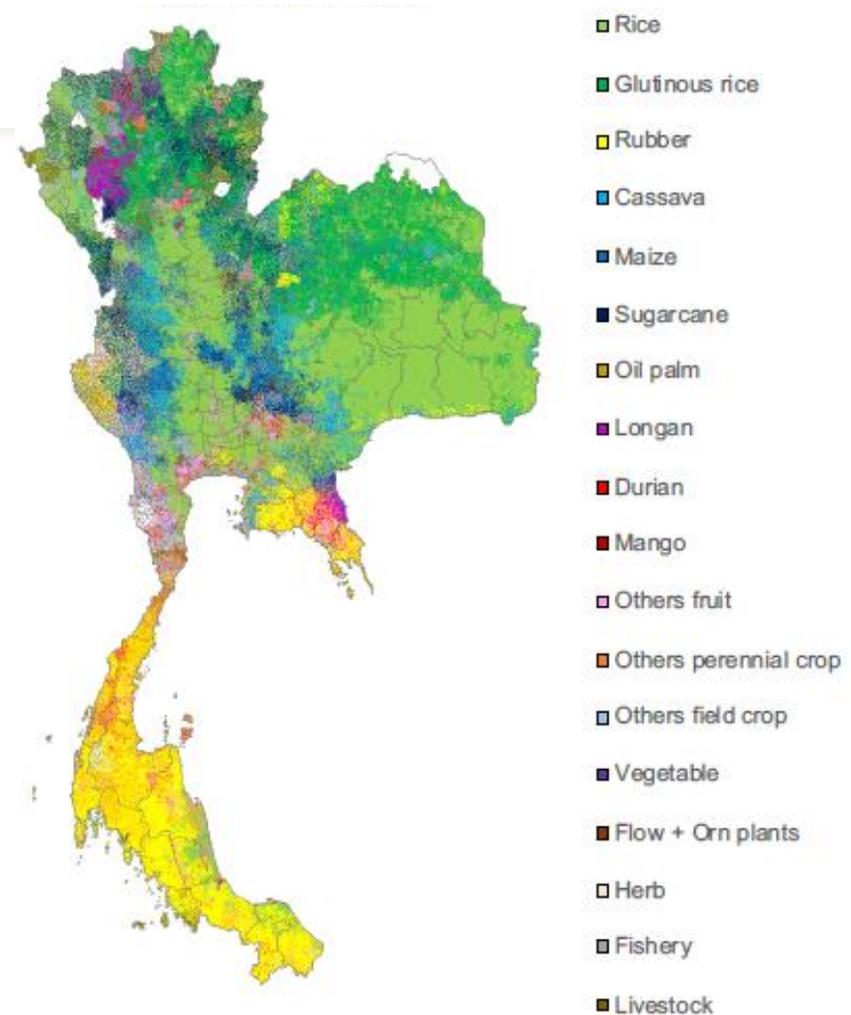
สิ่งท้าทาย: ฟาร์มขนาดเล็ก และพื้นที่กระจัดกระจาย

ทะเบียนเกษตรกร 2560, Census 2546, 2556

ภาพรวมประเทศไทยติดกับดัก

- ใช้พื้นที่ไม่เหมาะสม จากพื้นที่เกษตรทั้งหมด **149.20** ล้านไร่ มีการเพาะปลูกในพื้นที่ไม่เหมาะสมมากกว่าร้อยละ **40**
- พื้นที่ชลประทานมีเพียง **29.80** ล้านไร่ หรือ ร้อยละ **9** ของพื้นที่ประเทศ
- ใช้สารเคมีมากเกินไป ดินเสื่อม
- อายุเฉลี่ยของเกษตรกรสูงกว่า **50-64** ปี มีมากกว่าร้อยละ **70**
- ทำเกษตรเชิงเดี่ยวและเกิดการกระจุกตัวเชิงพื้นที่

สิ่งท้าทาย: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและประเด็นความยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมของไทย

1 NO POVERTY

ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่

2 ZERO HUNGER

ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

3 GOOD HEALTH AND WELL-BEING

สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย

4 QUALITY EDUCATION

สร้างหลักประกันให้ การศึกษามีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

5 GENDER EQUALITY

บรรลุ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง

6 CLEAN WATER AND SANITATION

สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ และมีการบริหารจัดการน้ำและสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน

ทิศทางและแนวโน้ม

ยุค 1.0
Traditional

ยุค 2.0 Light
machinery

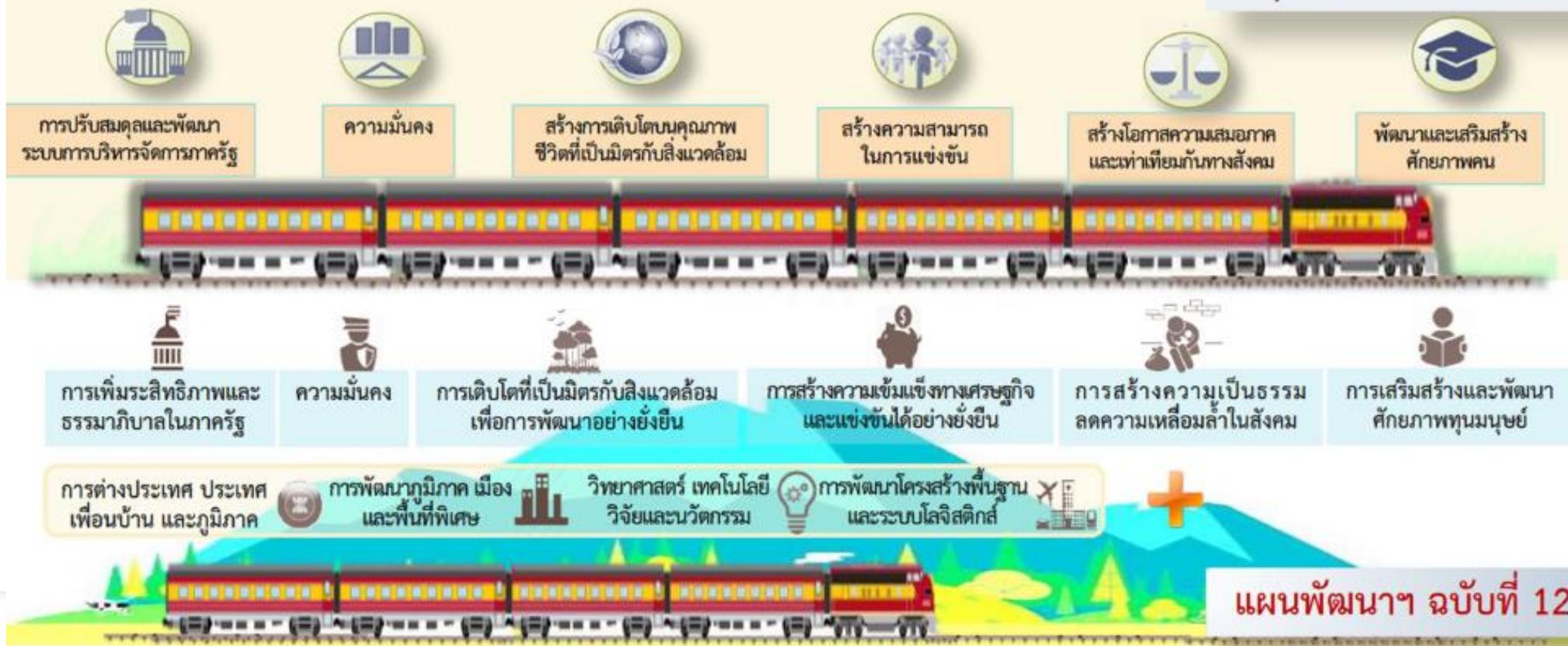
ยุค 3.0 Heavy
machinery

ยุค 4.0 Smart
farming

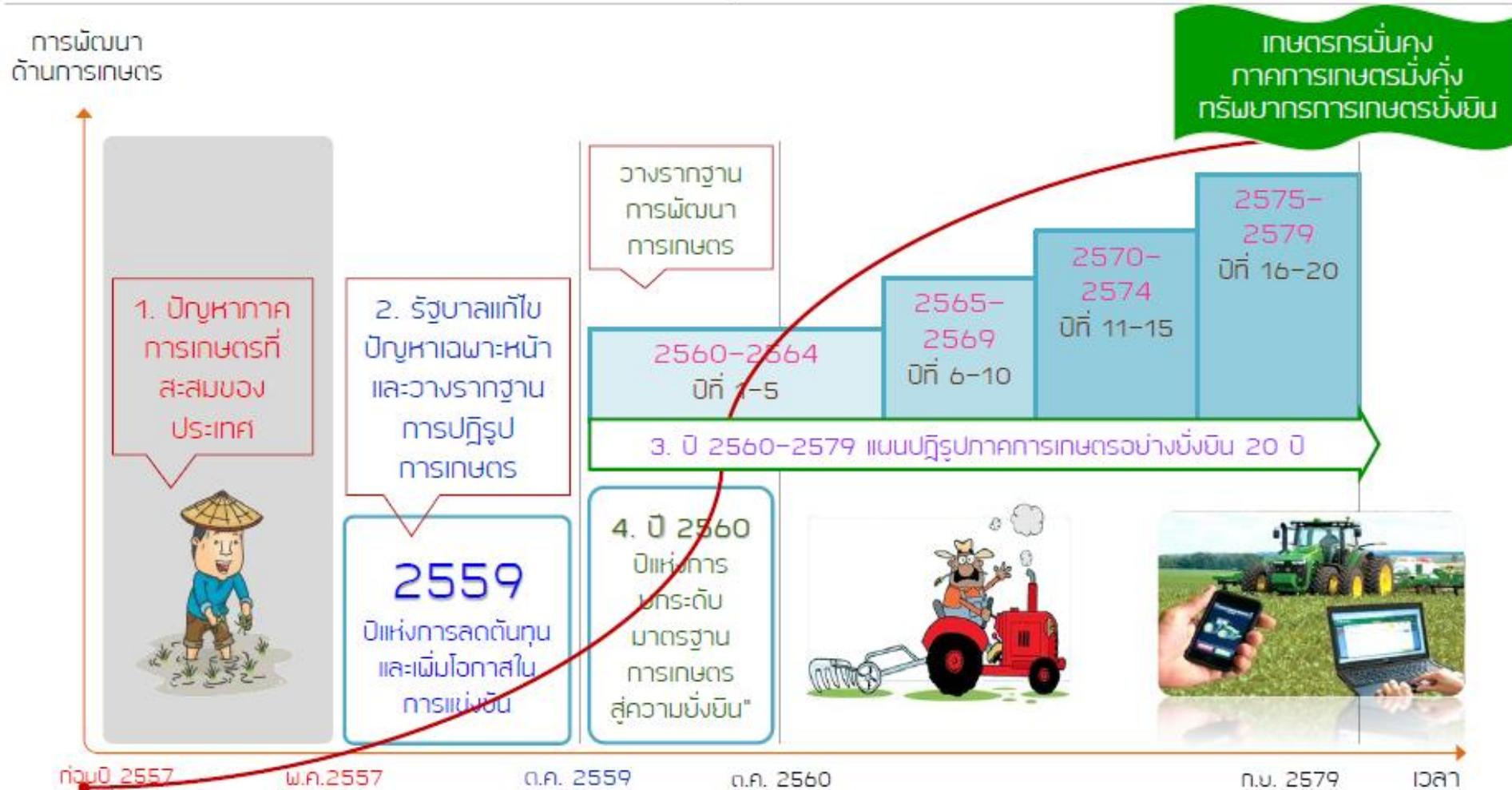

6-6-4 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

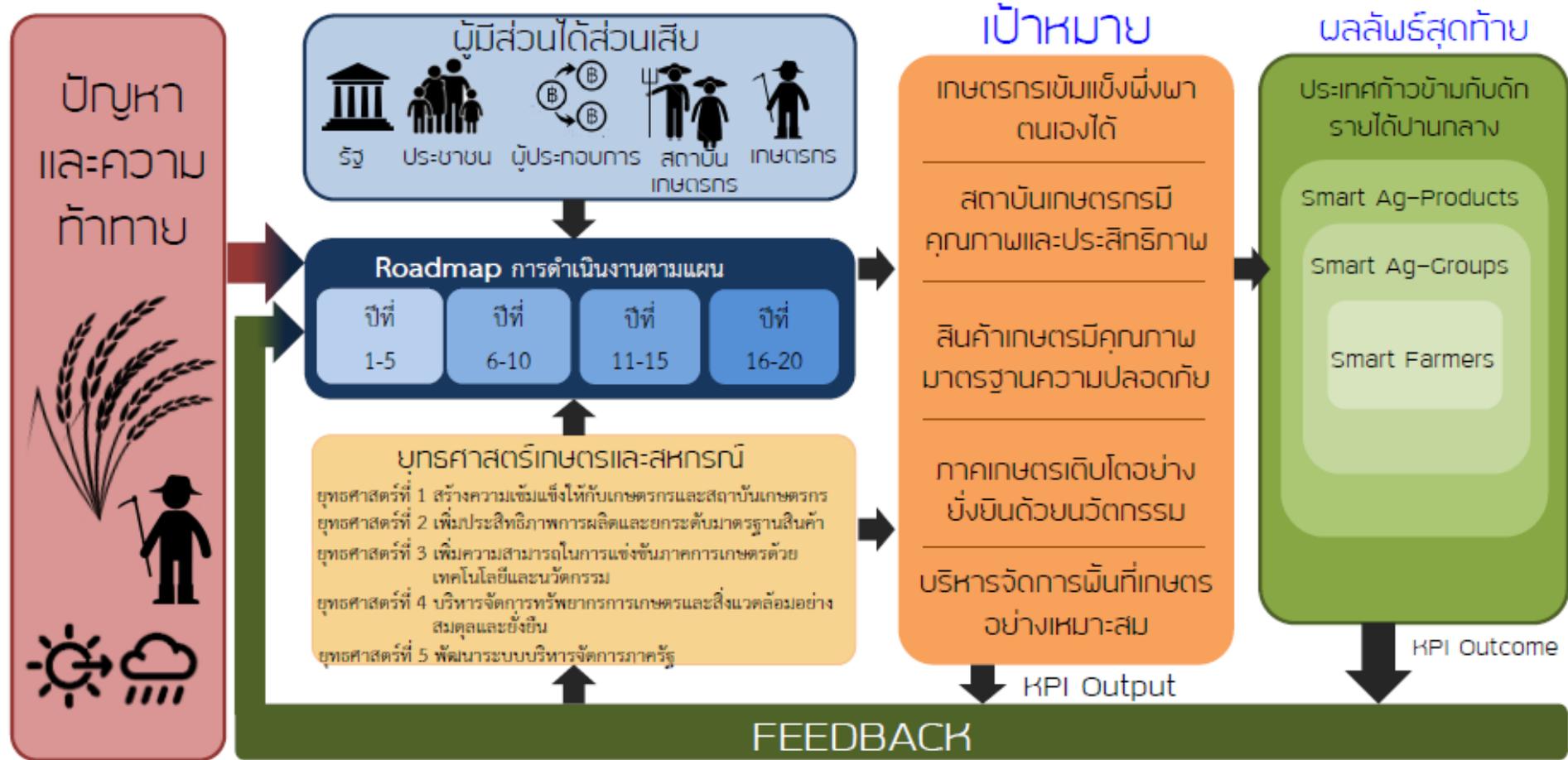
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ภาพรวมยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ= 20 ปี (พ.ศ.2560-2579)

สรุปเป้าหมายการพัฒนาประเทศด้านเกษตร

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 - 2579)

เป้าหมายที่ 10 "ชาวนาไทยใจดี"
"ชาวนาไทยเป็น 25% ของ
ปริมาณผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทาง
เศรษฐกิจของเกษตรทั้งหมด"
"มีผู้ผูกพันวิถีชาวนาไทย
และชุมชนเกษตรไทยอยู่
ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30"

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาในทิศทางสูงและยั่งยืนอย่างมีขีดความสามารถ

ตัวชี้วัด	ปี 2561	ปี 2564
อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	5%	5%
มูลค่าเพิ่มภาคเกษตร	8,200 พันล้านบาท	59,460 พันล้านบาท
มูลค่าเพิ่มภาคเกษตรต่อหัว	2.5%	1.5%

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12

เป้าหมายที่ 10 "ชาวนาไทยใจดี"

เป้าหมายที่ 10 "ชาวนาไทยใจดี"

กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (60-79)

มีเป้าหมายให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิต bio-bases ที่สำคัญ เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย มีผลผลิตทางการผลิตสูง และมีระบบบริหารจัดการที่ดีด้านประมง

Thailand 4.0

เป็นประเทศ "รายได้สูง" เปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วย "ประสิทธิภาพ" เป็นขับเคลื่อนด้วย "นวัตกรรม" เปลี่ยนจากเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) เป็น การเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming)

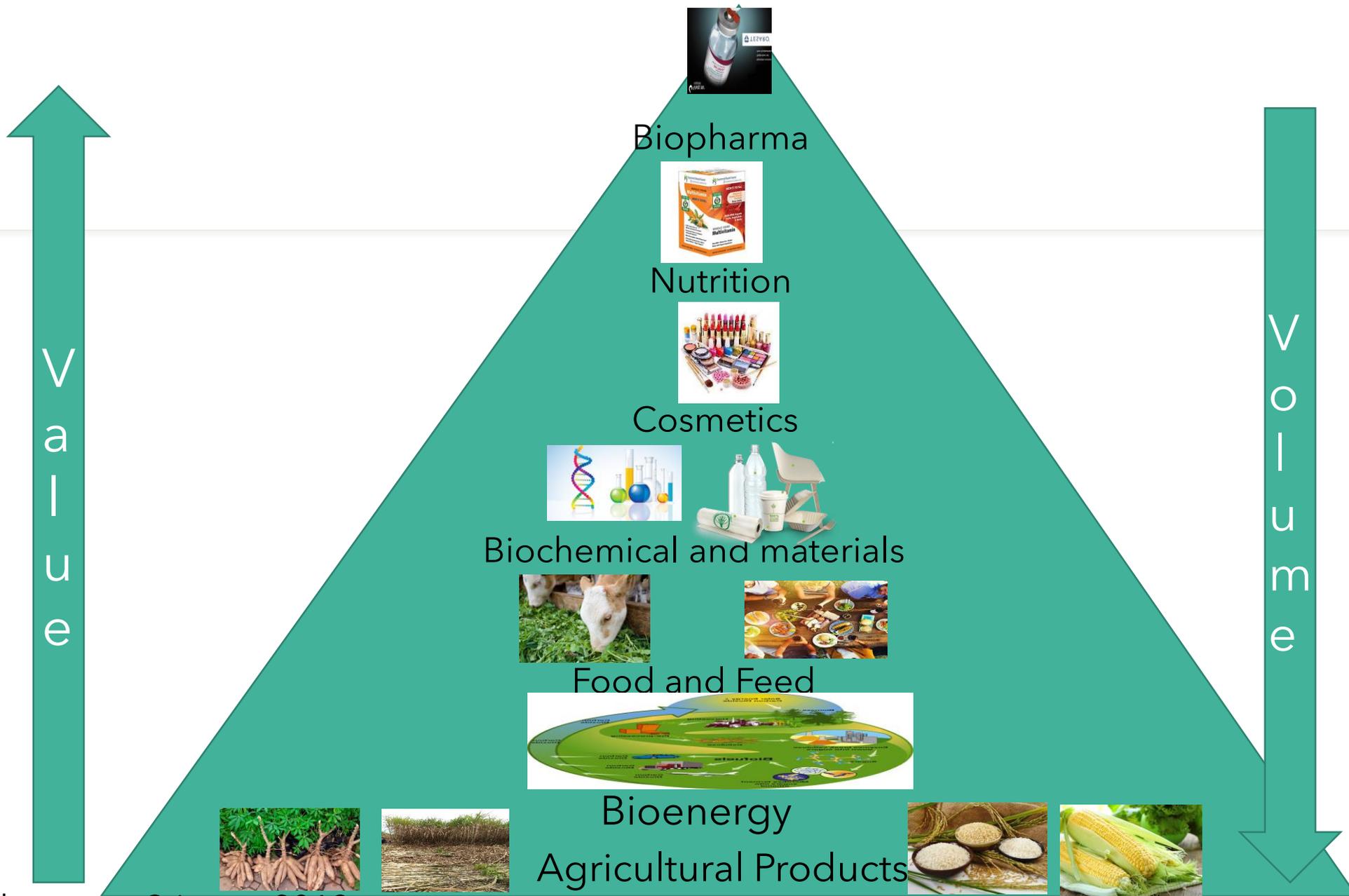
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (60-64)

ในยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เน้นยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่มาตรฐาน เพื่อให้เศรษฐกิจภาคเกษตรเข้มแข็ง ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิ 59,460 บาท/ครัวเรือน และมีพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนไม่น้อยกว่า 5 ล้านไร่

แผนพัฒนาการเกษตรฯ ฉบับที่ 12 (60-64)

ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85 ในปี 2564 เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น 59,460 บาท/ครัวเรือนในปี 2564 เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 5 ต่อปี และทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

Bioeconomy Value Chain

Source : Klanarong Sriroter, 2019

คำถามท้ายบท

- การจัดการฟาร์มที่ดีเป็นผลดีต่อเกษตรกรอย่างไรบ้าง
- เพราะเหตุใดการจัดการฟาร์มจึงมีความสำคัญต่อหน่วยธุรกิจฟาร์ม
- การจัดการฟาร์มและครัวเรือนเกษตรกรแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดหรือไม่เพราะเหตุใด
- ทิศทางและแนวโน้มที่ประเทศไทยควรเดินต่อไป

บรรณานุกรม:

- อัจฉรา โพธิ์ดี. 2553 . เอกสารสอนชุดวิชา การจัดการฟาร์ม (Farm management) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชिरาช. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- Olson, K. D. 2011. Economics of Farm Management in a Global Setting. Hamilton Printing Company. U.S.A.
- Barnard, C.S. and J.S. Nix. 1982. Farm Planning and Control. Cambridge University Press. U.S.A.